

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРА МОВИ ТА ЕТИКА КОМУНІКАЦІЇ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізація 014.01 Українська мова та література

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 29 серпня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Культура мови та етика комунікації в освітньому просторі»
Викладач (-і)	кандидат філологічних наук, доцент Грещук Валентина Василівна
Контактний телефон викладача	+380506879363
Е-mail викладача	valentyna.greshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс “Культура мови та етика комунікації в освітньому просторі” передбачає володіння культурою мовленого слова на основі теоретичних надбань лінгвістики, зразків красномовства, розвиток комунікативної компетентності майбутніх педагогів, підвищення рівня їх етичної взаємодії з учнями, ліцеїстами, студентами, формування комунікативної спрямованості; розглядає мовознавчі проблеми у контексті сучасних гуманітарних знань. Основну увагу звернено на особливості українського усного мовлення та етичні норми комунікації в освітньому просторі. Курс покликаний допомагати становленню педагога, який розвивається і формується в умовах сучасного освітнього простору.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання курсу “Культура мови та етика комунікації в освітньому просторі” визначається необхідністю вироблення високого рівня спілкування у професійній сфері. Метою курсу є оволодіння системою комунікативних компетенцій та компетентностей, що забезпечують реалізацію функцій, покладених на фахівця в цілому, здійснення майбутніми спеціалістами професійної комунікації на високому якісному рівні, можливість самореалізації через вербальні, невербальні та комп’ютерні засоби комунікації з точки зору педагогічної діяльності. Курс систематизує та узагальнює знання з української мови та допомагає розв’язувати педагогічні завдання, моделювати педагогічні комунікативні ситуації майбутнього працівника освітньої сфери.</p> <p>Основні цілі вивчення курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявляти основні поняття та категорії культури мови; – формувати правильність, логічність, чіткість, інтонаційну виразність мовлення; – дбати про свіжість мовленнєвого ряду, плекати його звуколад, естетичну довершеність; – володіти основними етичними нормами професійної комунікації та ефективними шляхами впливу на співрозмовника, суб’єкта комунікації; – формувати основні теоретичні положення професійної комунікації; етичні аспекти культури дискусії та шляхи і засоби врегулювання конфліктів; <p>розвивати комунікативні компетенції, необхідні у професійному спілкуванні педагогів.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

1. Здатність до застосування знань у практичних ситуаціях професійної діяльності.
7. Вміння взаємодіяти в педколективі, налагоджувати міжособистісну комунікацію з учасниками освітнього процесу.
9. Здатність дотримуватись норм культури спілкування державною українською мовою та іноземною мовою.
10. Здатність поважати погляди представників інших культур, цінувати різноманіття та мультикультуральність, дотримуватися гендерної рівності, зважати на права людей з особливими потребами.

Фахові компетентності:

3. Здатність враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, організувати конструктивну взаємодію з учасниками освітнього процесу, забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.
8. Уміння планувати, організувати і координувати діяльність колективу фахівців у галузі освіти, здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.
12. Здатність до усвідомлення національно-світоглядного, художньо-виховного, творчорозвивального потенціалу української мови та літератури, вміння враховувати національні, етнічні, регіональні особливості освітнього процесу, формувати національно свідому особистість.
13. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності, дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

1. Демонструє вміння застосовувати знання з психології, педагогіки, фундаментальних і прикладних наук відповідно до предметної спеціальності «Українська мова і література» у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, вільно користується спеціальною термінологією в галузі української філології.
3. Використовує сучасні методики й технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості викладання і навчання української мови й літератури, демонструє вміння практичного застосування педагогічних інновацій у професійній діяльності.
8. Демонструє вміння забезпечувати конструктивну взаємодію з учасниками освітнього процесу, здатність діяти автономно і в команді, знає і дотримується умов функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.
9. Володіє мовленнєвою компетентністю з української та іноземної мов задля ефективної міжкультурної комунікації і підвищення професійного рівня, володіє методикою формування мовленнєвої компетенції здобувачів освіти.
12. Реалізує принципи індивідуалізації і диференціації в навчанні з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, забезпечує рівноправність (расову, гендерну, релігійну, політичну тощо) здобувачів освіти.
13. Володіє здатністю до самостійного та автономного навчання впродовж життя за індивідуальною траєкторією розвитку, визначає індивідуальні професійні потреби, шляхи покращення власної педагогічної майстерності, мотивує учнів до саморозвитку.
14. Демонструє дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та вміння формувати її в учнів.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12 год
Практичні заняття	18 год
Самостійна робота	60 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
Третій	014 Середня освіта	Другий	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни				
№	Тема	Форма заняття	Результати навчання	Завдання
1	<p>Тема 1. Поняття мови і мовлення в контексті сучасних гуманітарних знань. Зміст поняття «культура мовлення».</p> <p>1. Нові підходи до вивчення мови. Мова і мовлення. 2. Мовленнєве самовиховання і його роль у становленні особистості. 3. Роль рідної мови у професійній діяльності вчителя-словесника. 4. Теоретичні та практичні засади культури мовлення. Чинники, що визначають рівень культури усного мовлення. 5. Мовна норма, критерії мовної норми. Літературна мова. 6. Мовна агресія як антипод культури. 7. Мовленнєва культура в контексті мовної політики держави. 8. Проблеми культури Публічного мовлення. Мовленнєві моделі взаємодії суб'єктів комунікації. 9. Поняття «лінгвістична екологія».</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 6 год</p>	<p>– знати нові підходи до вивчення мови, чинники, що визначають рівень культури усного мовлення; основні поняття теми;</p> <p>– розуміти роль рідної мови у професійній діяльності вчителя-словесника.</p> <p>– уміти розмежовувати поняття мови і мовлення.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
2	<p>Тема 2. Усне мовлення – найважливіша форма існування мови як засобу комунікації в освітньому просторі.</p> <p>1. Усне мовлення: загальна характеристика. 2. Багатогранність структури та комунікативної специфіки усного мовлення. 3. Різновиди усного літературного мовлення. Значення ситуативних чинників в усному мовленні.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 6 год</p>	<p>– знати загальну характеристику усного мовлення та його різновиди;</p> <p>– розуміти комунікативну специфіку усного мовлення.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>

3	<p style="text-align: center;">Тема 3. Мовний голос та інтонація.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика органів мовлення. 2. Правильне дихання – основа доброго голосоутворення. Різновиди дихання. 3. Основні властивості людського голосу. 4. Роль інтонації в усному мовленні. 5. Актуальне членування речення. 6. Паузи, їх різновиди та роль в усному мовленні. Розділові знаки та інтонація. Партитура тексту. 7. Акустичні властивості звуків української літературної мови. 8. Артикуляція голосних та приголосних звуків. 9. Голосні та приголосні фонемі української літературної мови та їх звукові вияви. 	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 8 год</p>	<p>– знати характеристику органів мовлення, основні властивості людського голосу; різновиди пауз та їх роль в усному мовленні;</p> <p>– уміти чітко артикулювати голосні та приголосні звуки.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
4	<p style="text-align: center;">Тема 4. Словесний наголос. Орфоепічні норми.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Артикуляційна й акустична природа наголосу. Наголос словесний і логічний. 2. Семантична та граматична функція наголосу. 3. Поняття про проклітики та енклітики. 4. Типові відхилення від акцентних норм. Акцентна дублетність. 5. Словники наголосів. 6. Орфоепія та її суспільне значення. 7. Вимова голосних та приголосних звуків. Вимова сполук приголосних. 8. Особливості вимови іншомовних слів. 9. Типові орфоепічні помилки і шляхи їх подолання. 10. Орфоепічні словники, їх структура. 	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 6 год</p>	<p>– знати специфіку, різновиди та функції наголосів; типові відхилення від акцентних норм; особливості вимови голосних та приголосних звуків, іншомовних слів;</p> <p>– розуміти суспільне значення орфоепії;</p> <p>– уміти користуватися словником наголосів.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>

5	<p>Тема 5. Усний текст. Дискурс. Висловлювання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Текст як об'єкт вивчення. 2. Основні ознаки тексту. 3. Поняття про дискурс. 4. Поняття про висловлювання. 5. Основні елементи тексту. 6. Особливості редагування усного тексту. 	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 6 год</p>	<p>– знати основні ознаки та елементи тексту; особливості редагування усного тексту;</p> <p>– уміти розмежовувати поняття «текст» і «дискурс».</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
6	<p>Тема 6. Символи, стереотипи як знаки світової та національної культури.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальне поняття про символи і стереотипи. 2. Види символів. Поняття соціального стереотипу, його природа і суть. 	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 8 год</p>	<p>– знати загальне поняття про символи і стереотипи; види символів.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
7	<p>Тема 7. Вербальні засоби комунікації.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Знакові системи як засоби комунікації. 2. Види вербальних засобів комунікації. 3. Усне та писемне мовлення педагога. <p>Внутрішнє мовлення.</p>	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 8 год</p>	<p>– знати види вербальних засобів комунікації; специфіку усне та писемне мовлення педагога.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
8	<p>Тема 8. Невербальні засоби комунікації.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наука про невербальні засоби спілкування. 2. Універсальне й ідіотнічне в невербальному спілкуванні. 3. Екстралінгвістичні та просодичні засоби комунікації. 4. Міміка. Жести. Візуальний контакт. 5. Міжособистісний комунікативний простір. 6. Декодування невербальної комунікації. 	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 6 год</p>	<p>– знати особливості невербального спілкування; специфіку екстралінгвістичних та просодичних засобів комунікації.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>

9	<p align="center">Тема 9. Комп'ютерні засоби комунікації.</p> <p>1. Комп'ютерні комунікації в освіті. Робота педагога в соціальних мережах. 2. Е-пошта як засіб педагогічної комунікації. 3. Установлення комунікативних зв'язків через участь у всесвітніх онлайн-конференціях. 4. Дистанційне навчання та форми взаємодії суб'єктів комунікації. 5. Етичні правила комунікації у інформаційних мережах.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 6 год</p>	<p>– знати основні комп'ютерні засоби комунікації та особливості їх застосування; – розуміти роль комп'ютерної комунікації в освіті; – уміти практично застосовувати етичні правила комунікації у інформаційних мережах.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
---	---	---	--	---

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 30 балів. Під час виставлення допуску до іспиту враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 30 балів), при виконанні контрольних робіт (КР-1 – максимум 15 балів; КР-2 – максимум 15 балів) та самостійної роботи (максимум 20 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Концептуально конкретне й емпірично довершене висвітлення питань.</p>
<p>Практичні заняття</p>	<p>Закріплення й повторення теоретичних питань із вивчених тем курсу. На практичних заняттях здобувачі вищої освіти формують професійні мовно-комунікативні компетенції. Важливими аспектами лінгводидактичної моделі розвитку фахової майстерності майбутніх викладачів-словесників є обґрунтування принципів навчання, презентація ефективних форм, методів, засобів навчання у закладах освіти різних рівнів акредитації.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів. Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на всіх заняттях, його активність та успішність під час виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи, написання контрольної роботи; відсутність пропусків і запізнень на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>форма контролю: іспит; форма здачі: письмове тестування (50 завдань); структура завдання: 4 варіанти з однією правильною відповіддю, яка оцінюється в 1 бал.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/polozhennia-pro-induvid.-grafik.pdf>.

Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципів академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://cutt.ly/2wJeFdvU>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://cutt.ly/5wJeN6TU>.

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf. У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Абрамович С.Д., Чикарькова М.Ю. Мовленнєва комунікація : підручник. Київ : Вид. дім Д. Бураго, 2013. 460 с.
2. Александрова В.О. Мовленнєва культура сучасної молоді. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (ч. 2). С. 7–11.
3. Бабич Н.Д. Магія слова для всього живого: Мовно-народознавчі наукові студії Н.Д. Бабич. Чернівці : Букрек, 2012. 384 с.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ, 2004. 342с.
5. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : навч. посібн. Київ: АртЕк, 2008. 252 с.
6. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 336 с.
7. Васянович Г.П. Педагогічна етика: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2011. 256 с.
8. Васянович Г. Культура спілкування педагога в системі моральних відносин. *Вибрані твори* : у 7 т. Т.3 Львів, 2015. С. 372 - 385.
9. Винницький В. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів: Біблос, 2002. 578 с.
10. Войцехівська І.С., Ільєва О.П. Культура спілкування і мовний етикет. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 7. С. 29-34.
11. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ "Академія", 2006. 256 с.
12. Гриб В.П. Постановка мовного голосу. Луцьк, 2001. 26 с.

13. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови. 3-тє вид., випр. Київ: Знання, 2006. 367 с.
14. Гриценко Т.Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посібник. Київ : Центр навч. літ-ри, 2005. С. 9-37.
15. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення. Харків : Основа, 2013. 106 с.
16. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури : монографія. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
17. Жданова М. Мовна культура молоді. Сучасна молодь: проблема чи надія / ред. та упоряд. Л. Кудіна, Л. Яцюк. К., 2010. С. 95–100.
18. Зусін В.Я. Етика та етикет ділового спілкування : навч. посібник. Київ: ЦНЛ, 2005. 224 с.
19. Костик Л.Б. Культура наукової мови: Курс лекцій. Чернівці: Зелена Буковина, 2011.
20. Левченко О. Науковий стиль : культура мовлення: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 204 с.
21. Мороз П. Культура мови – культура людини. *Наука і суспільство*. 2007. № 9–10. С. 35–39.
22. Петрович А., Ковтун М. Комунікативна культура викладача та проблеми у комунікації зі студентами у вищих навчальних закладах. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка*. Київ, 2017. Вип. 1(1). С. 63–66.
23. Пілецький В. Практичні завдання з фонетики та фонології сучасної української літературної мови. Львів, 2001. С. 4-21.
24. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
25. Сацак Н. Культура мови та мовлення людини. *Рідна школа*. 2006. № 3. С. 43–46.
26. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посібник / За ред. Л.І. Мацько. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. 252 с
27. Семенов О.М. Культура наукової української мови і літератури : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 216 с.
28. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. Практикум: Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 212 с.
29. Стахів М. Український комунікативний етикет: навчально-методичний посібник. Київ : Знання, 2008. 245 с.
30. Струганець Л. Мова. Культура. Взаєморозуміння : зб. наук. праць. Дрогобич, 2012. Вип. II. С. 229–236.
31. Терещенко С. Як вчимося сьогодні, так живемо завтра (про мовну норму в освітній літературі). *Культура слова*. Київ : Інститут української мови Національної академії наук України, 2011. С. 180 – 185.
32. Філіпчук М.В. Культура мовлення в умовах білінгвізму: тези. Чернівці : Буковинський державний фінансово-економічний університет, 2012. 3 с.
33. Чмут Т., Чайка Г. Вербальні засоби спілкування та мовленнєвий етикет. *Етика ділового спілкування*. Київ, 2002. С. 107-117.
34. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування. Київ : Лібра, 2003. 416 с.
35. Шутак Л.Б. Культура професійного спілкування: контрольні вправи і тестові завдання : навч. посібник. Чернівці, 2012. 182 с.

Грещук Валентина Василівна
кандидат філологічних наук, доцент